

Introductie beleving ruimtelijke kwaliteit

Introductie ruimtelijke beleving

1. Het kijkdoosinstrument

2. Handreiking beoordeling ruimtelijke beleving

Ontwikkeling 'kijkdoosinstrument' input:

Atlas Variantenstudie TMJ Bouwstenen voor de toekomst

Land Recreatie & Toerisme 2030 1 land - rand - oever

Tabel 1. Maatregelen t.b.v. bereiken robuust ecosysteem en klimaatbestendige waterhuishouding (waterveiligheid en zoetwatervoorraad)

Maatregel	Locatie	Beoogde effecten (Systeemveristen)	Doelstellingen* (welke doelstellingen worden met de maatregel gediend)	TBES, met ev. extra impuls waarmee aangesloten wordt bij andere doelen	Niet-beoogde effecten (bijwerking, neveneffect)	Wanneer?			
						2015	2020	2030	2040
Streekdam	Ter hoogte van noordzijde Marken	Heldere waterzone t.b.v. waterplantenvegetatie	2	extra impuls					
Silbputten (alleen in combinatie met luifmaatregelen)	Voor het Hoornsche Hop	Afvangen silt	2	extra impuls	Belemmering scheepvaart (-)				
Grootschalige luifmaatregelen in de vorm van elanden, dammen, rifen, etc.	In het Hoornsche Hop	Golfluxe, heldere waterzone t.b.v. waterplantenvegetatie	2	TBES	Potentiele zandwinning c.q. gelegenheid voor werk met werk maken voor luifmaatregelen (+) silbputten versterken effect luifmaatregelen		x	x	
Plaatselijke luifmaatregelen in de vorm van lokale natuureilanden	Waterlandse kust (n.b. alleen in tekst ontwikkelingsperspectief benoemd)	Golfluxe, heldere rand (toegevoegde waarde voor ecologie vooral kokaa)	2	extra impuls	Natte natuur buitendijks. Eilanden zijn potentieel recreatie doel (+)		x	x	
Grote silbput in vorm van halterput, grote geul, etc.	Midden van het Markermeer	Afvangen silt	2	TBES	Natte natuur buitendijks. Eilanden zijn potentieel recreatie doel (+)				
Afdekken silt	Op rand van Hoornsche hop	Voorkomen van erosie van kleiënslers (inzakbaar als tijdelijke maatregel om aanslaan waterplanten te ondersteunen)	2	TBES	Potentiele zandwinning (+). Potentiele vaargeul (+)			x	
Oermoeras	Houtbiddijk	Grootschalige land-waterzones	2	TBES	Geleiden silbstrom, silbafvang (+?)				
Natuureilanden bij de Lepelaarsplassen	Almere	Grootschalige land-waterzones	2	TBES	Beleving natuurlijk landschap vanaf de dijk (+), beperkingen voor landbouw (-)				
Natte natuur Katwoude polder, binnendijks gebied tussen Hoorn en Stedebroec	Mornickendam, Volendam en Pummerend	Diverse (Houtbiddijk en mag bij inlaten en over dijk heen (bijvoorbeeld van Oostvaardersplassen over de dijk naar Markermeer))	2	TBES			x	x	x
Wipassages	Markemeer/Ummer	Bevondere vismigratie door versterken verbinding binnendijks-buitendijks door opheffen van infrastructurele barrières	2	TBES			x	x	x
instellen seizoensgebonden peilbeheer	Markemeer/Ummer	Natuurlijk peilverloop draagt bij aan ontwikkeling en instandhouding van dynamische moerasmilieus zoals het oermoeras	2	TBES					
Dijkversterkingen HWBP met vooroevers (is soortgelijk als maatregel natuureilanden en land-waterovergangen)	NH kust	Veiligheidsnormen halen en natuur ontvinken	1	extra impuls	Pot. Zoetwatervoorraad, verandering grondwaterregime (toename verzilting, verandering binnendijks kweel, droogvallen afstromende stromen, paalrot, bodemdaling), verandering binnendijks waterbeheer (+/-)? Afhankelijk van in te stellen peil				
instellen seizoensgebonden peil (mogelijk anders dan t.b.v. ecologische doelen)	Markemeer/Ummer	Zoetwatervoorziening: voldoende zekerheid om aan regionale zoetwaterbehoefte te voldoen	1	TBES	Moogelijkheden voor natuurontwikkeling (+)				
Belevingsnatuur	Nabij Lelystad, Almere en IJburg				Pot. impuls ecosysteem, verandering grondwaterregime (toename verzilting, verandering binnendijks kweel, droogvallen afstromende stromen, paalrot, bodemdaling), verandering binnenwaterbeheer (+/-)? Afhankelijk van in te stellen peil				
Land-waterovergangen in de vorm van vooroevers of achteroevers (sult aan bij maatregelen seizoensgebonden natuureilanden)	Noord-Hollandse kust (Hoornse Hop, Goozwee, buitendijks bij Waterland en voor Flevoïlandse kust)	Natuurlijke land-waterovergangen vormen een geschikte habitat voor planten, insecten, rissen, amfibieën, vogels en zoogdieren. Daarnaast hebben ze een waterzuiverend effect.	2	TBES	Ruimte voor recreatie (+)				
Zoet-zoutovergang door vasthouden van brak uitlagewater	Langa de Noord-Hollandse Markemeerkust	Zoet-zoutovergang kan een geschikte habitat bieden voor enkele brasse diersoorten zich kunnen handhaven. Dit kan bijdragen aan de stabilisatie van de brasse gemeenschappen.	2	extra impuls	Een risico is dat vooroevers de plaats innemen van huidige waarden in het ondiepe veranperd. Belemmeringen vaarrecreatie, geen grotere draagkracht voor vissers. (-)				
					Vorm van cultuurhistorie: bijzonder relictien uit de Zuidereetijd (+)				

bijlage 1 bij memo Toelichting TMJ raamwerk meetat t.b.v. brede bijeenkomst op 25 februari 2009

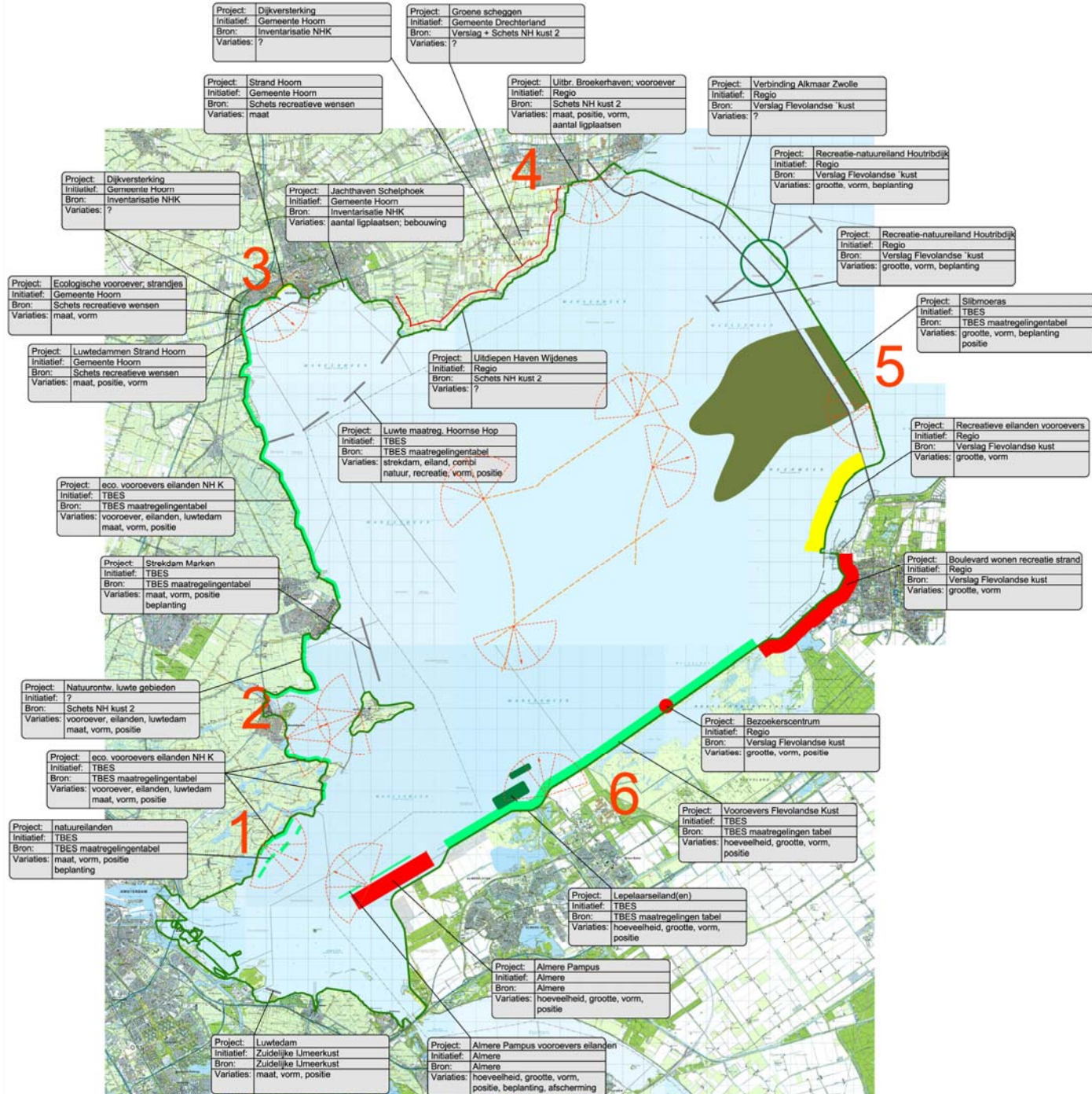
Tabel 2. Maatregelen t.b.v. economisch medegebruik en verbeteren ruimtelijke kwaliteit

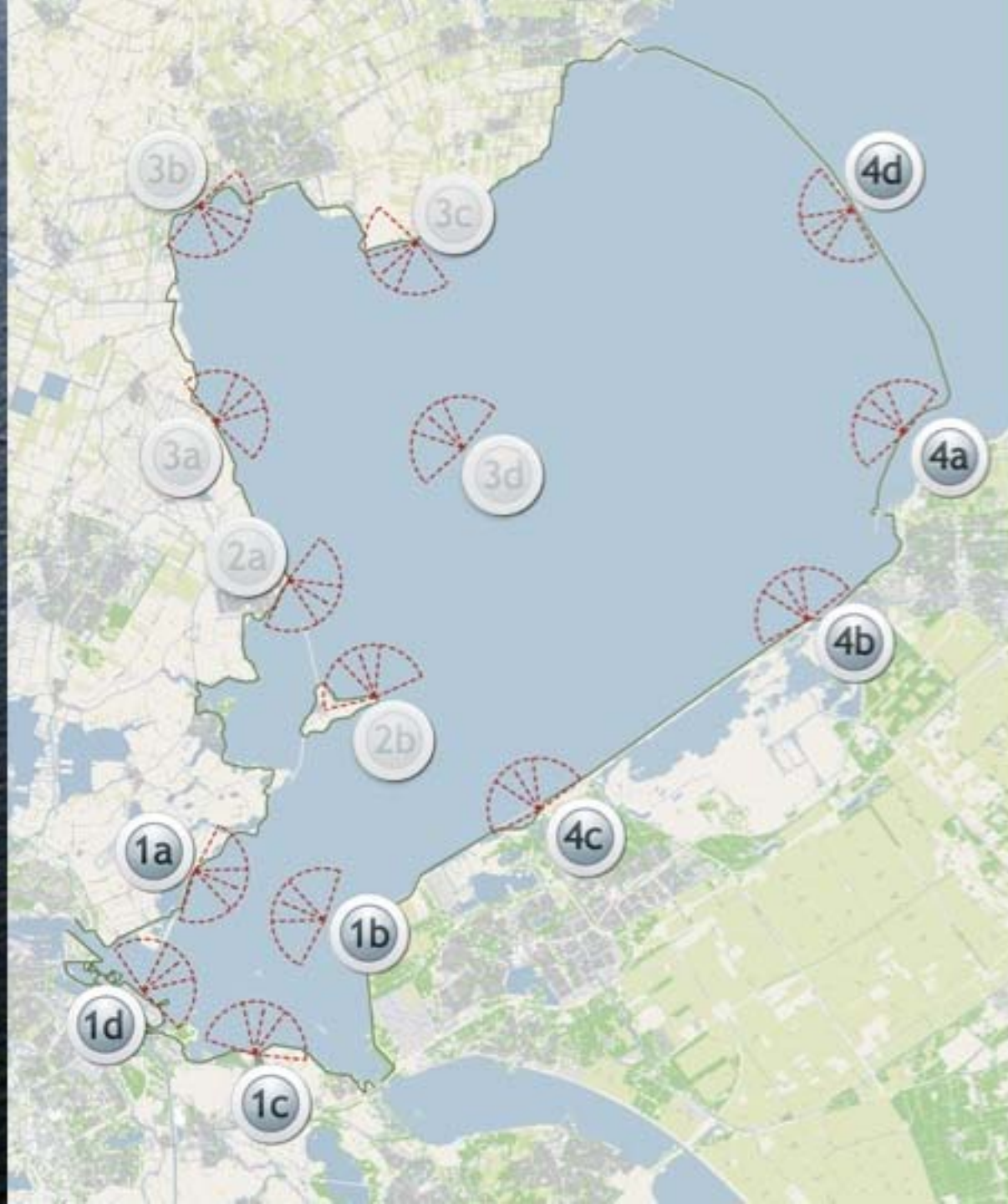
Maatregel	Locatie	Beoogde effecten (Systeemveristen)	Doelstellingen* (welke doelstellingen worden met de maatregel gediend)
Faciliteren drag of ondergrondse verbinding door Ummer of peraltie aan bestaande verbindingen	Ummer	Vergroten bereikbaarheid door OV-verbinding tussen Schiphol-Amsterdam-Rijnsd	
Faciliteren verbinding woonwijkenvoorraad door buitendijks grootschalige stedelijke ontwikkeling in Aldam	Aldam		

TMJ maatregel toetsing (in bewerking)

TMJ maatregel toetsing (in bewerking)

Groskaart mogelijke projecten

1a IJmeer Utdammerdijk

1b IJmeer Almere Pampus

1c IJmeer Mulden

1d IJmeer IJburg

2a Gouwzee Volendam

2b Gouwzee Marken

3a Hoornsche Hop IJsselmeerdijk

3b Hoornsche Hop Hoornt

3c Hoornsche Hop Zuiderdijk

3d Hoornsche Hop Markermeer

4a Flevokust Houtribdijk

4b Flevokust Oostvaardersdijk

4c Flevokust Almere-buiten

4d Flevokust Markermeer

home

4a Flevokust Houtribdijk

- Bestaande situatie
- Dermoeras lijnen-model
- Dermoeras lijnen-model met strand
- Dermoeras compact-model met recreatie-eiland
- Dermoeras compact-model met waterfront
- Dermoeras vinger-model
- Dermoeras sawa-model

home

4a Flevokust Houtribdijk

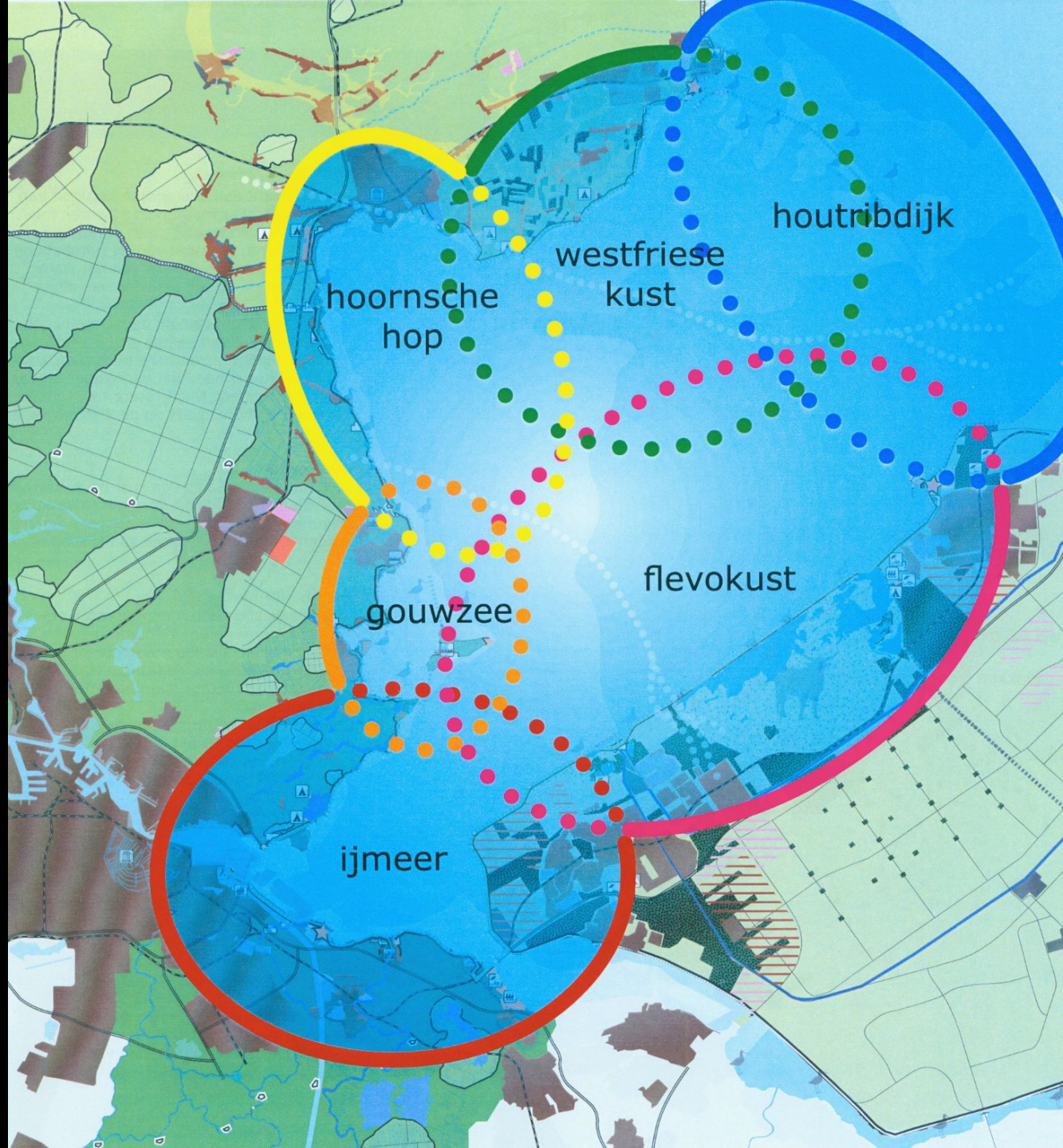
- Bestaande situatie
- Dermoeras lijnen-model
- Dermoeras lijnen-model met strand
- Dermoeras compact-model met recreatie-eiland
- Dermoeras compact-model met waterfront
- Dermoeras vinger-model
- Dermoeras sawa-model

Beoordeling ruimtelijke kwaliteit

Kustidentiteiten

Kernkwaliteiten per kustidentiteit

Bosch Slabbers, 2008

GOUWZEE

1. Behoud de herkenbaarheid van de Gouwzee als afzonderlijke watereenheid van beperkte omvang;
2. Behoud van de herkenbaarheid van Marken als eiland en het bijzondere dorpsilhouet;
3. Behoud en versterking van de natuurwaarden gerelateerd aan het ondiepe heldere water;
4. Behoud en versterking van de karakteristieke elementen van de Zuiderzee-historie: zoals Monnickendam, Volendam en Marken

Kernkwaliteiten per kustidentiteit

Bosch Slabbers, 2008

HOORNSCHE HOP

1. Behoud en versterking van de karakteristieke baaivorm ;
  2. Behoud en versterking van de gevarieerde grillige kustlijn met plaatselijk brede oeverlanden;
  3. Benutten van kansen om delen van het “verdwenen Noord Holland weer zichtbaar te maken
  4. Behoud en versterking van de Zuiderzee-historie, met name de VOC stad Hoorn met het historisch havenhoofd;
  5. Behoud en versterking van het karakteristieke onderscheid tussen de kusten van West Friesland en Polder Zeevang
-

Kernkwaliteiten per kustidentiteit

WEST FRIESLAND

Bosch Slabbers, 2008

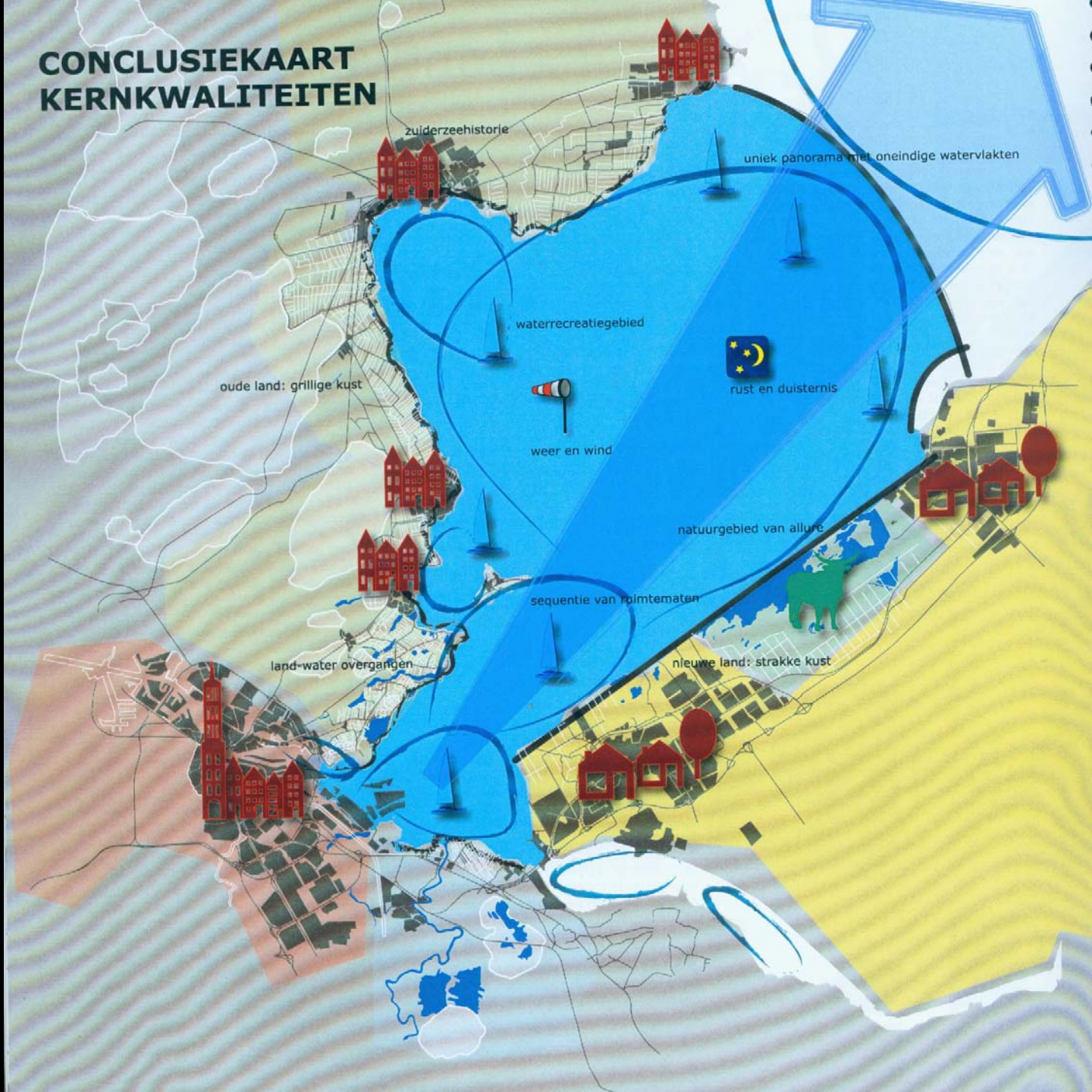
1. Behoud van de scherpe overgang tussen land en water met de karakteristieke 'kapen';
  2. Behoud en versterking van de landschappelijke karakteristieken van het besloten zeeleilandschap met lintdorpen, singels en boomgaarden;
  3. Behoud en versterking van de herkenbaarheid van de Westfriese Omringdijk als doorgaande lijn met sterk eigen profiel: steile hoge dijk met markante knikken.
-

Handreiking

specifieke aandachtspunten ontwerpingsrepen

Kern kwaliteiten

CONCLUSIEKAART KERNKwaliteiten

Handreiking specifieke aandachtspunten ontwerp

Ruimtelijke Kernkwaliteiten:

Weidsheid en leegte

Rust en duisternis

Landmarks en silhouetten

Weer en wind

Weidsheid en leegte

- Horizon
- Ruimtematen

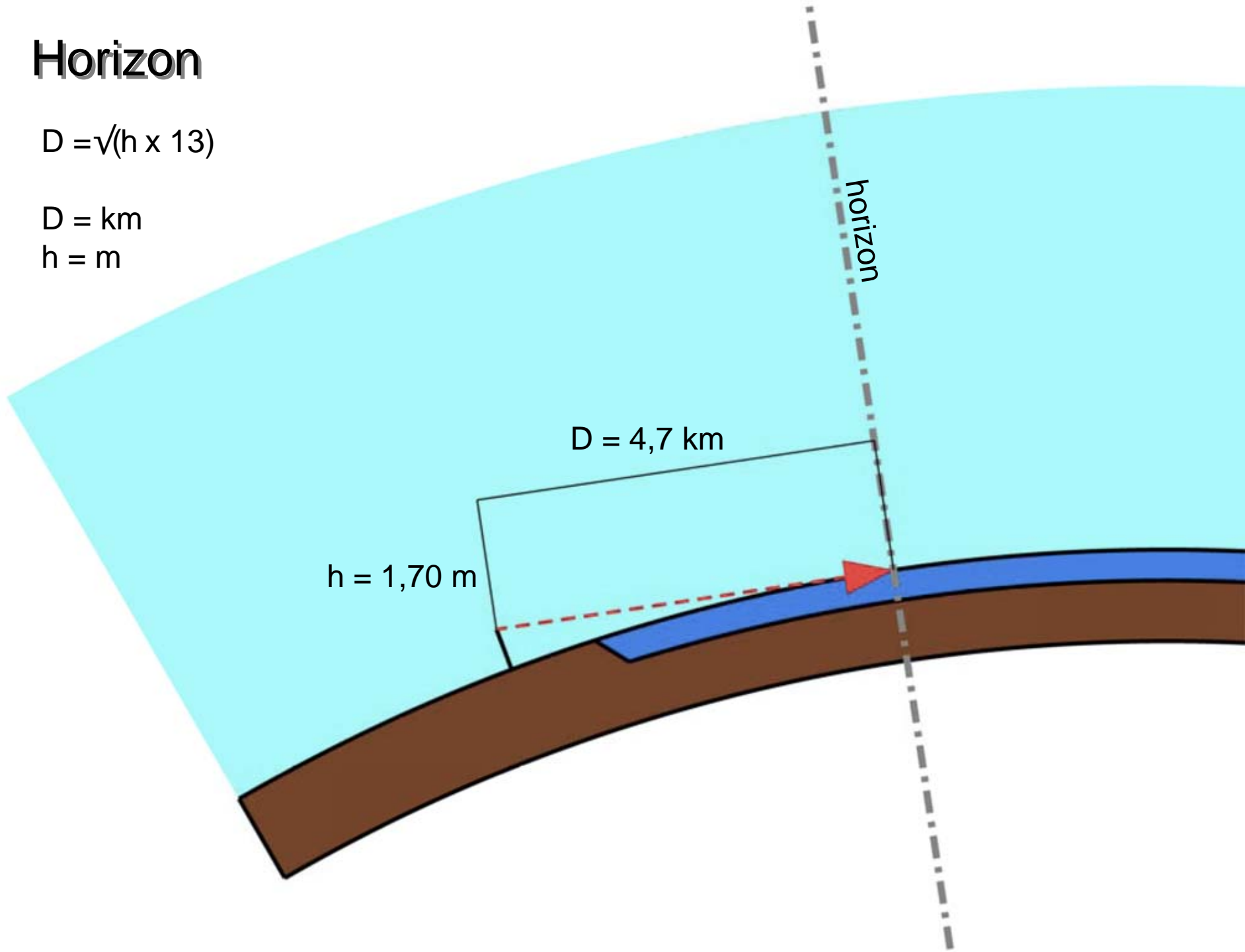

Horizon

$$D = \sqrt{h \times 13}$$

$$D = \text{km}$$

$$h = \text{m}$$

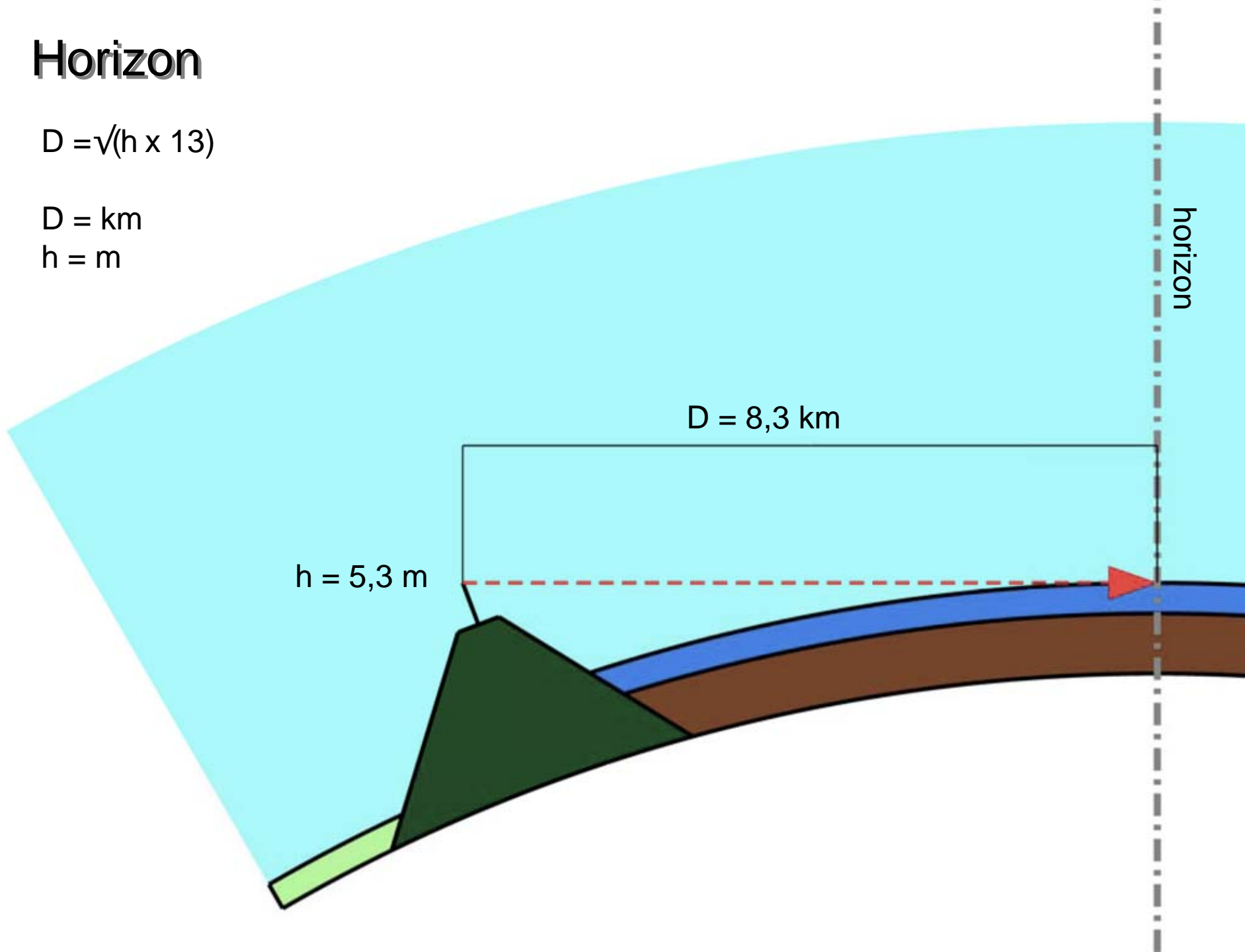

Horizon

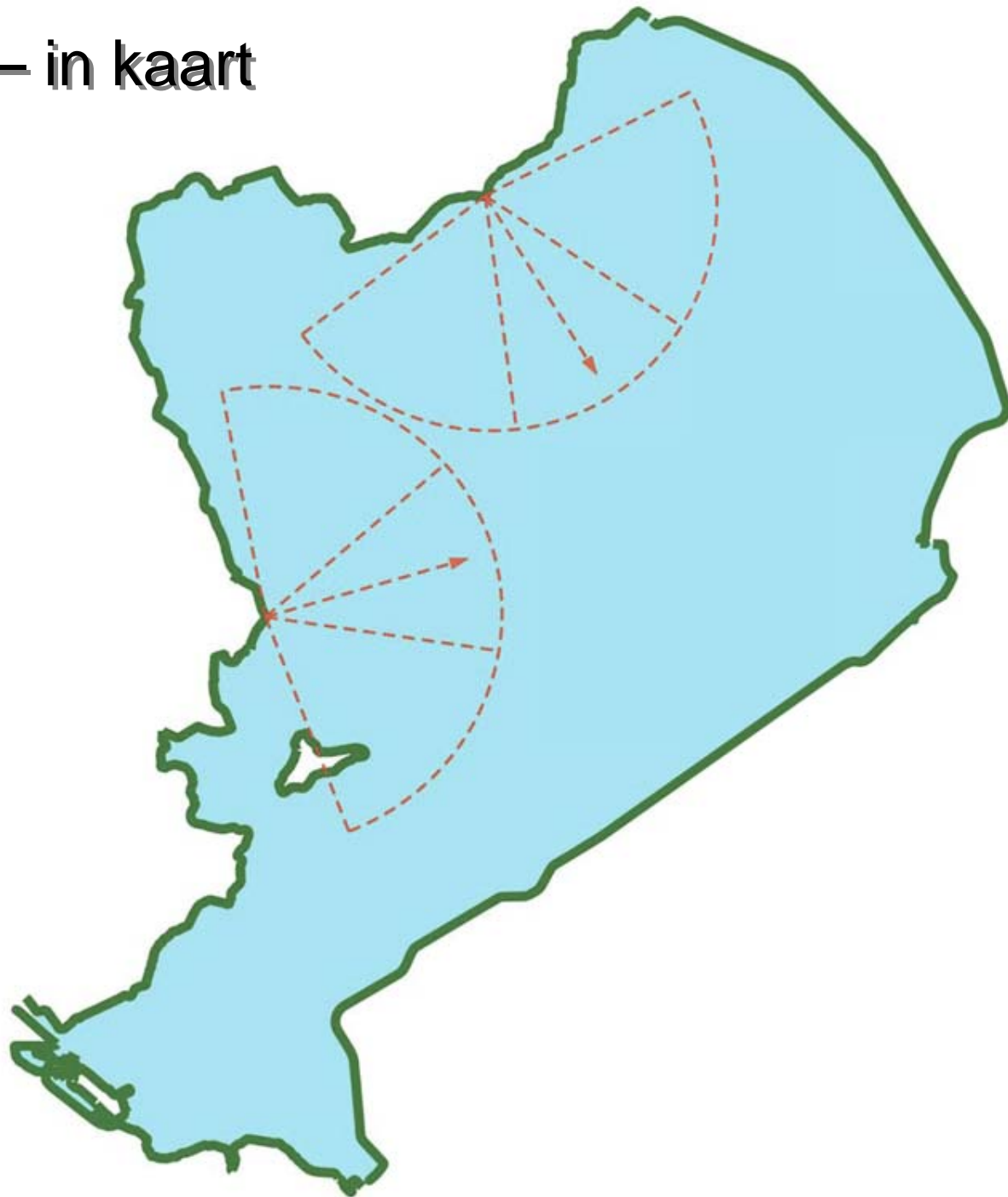
$$D = \sqrt{h \times 13}$$

$$D = \text{km}$$

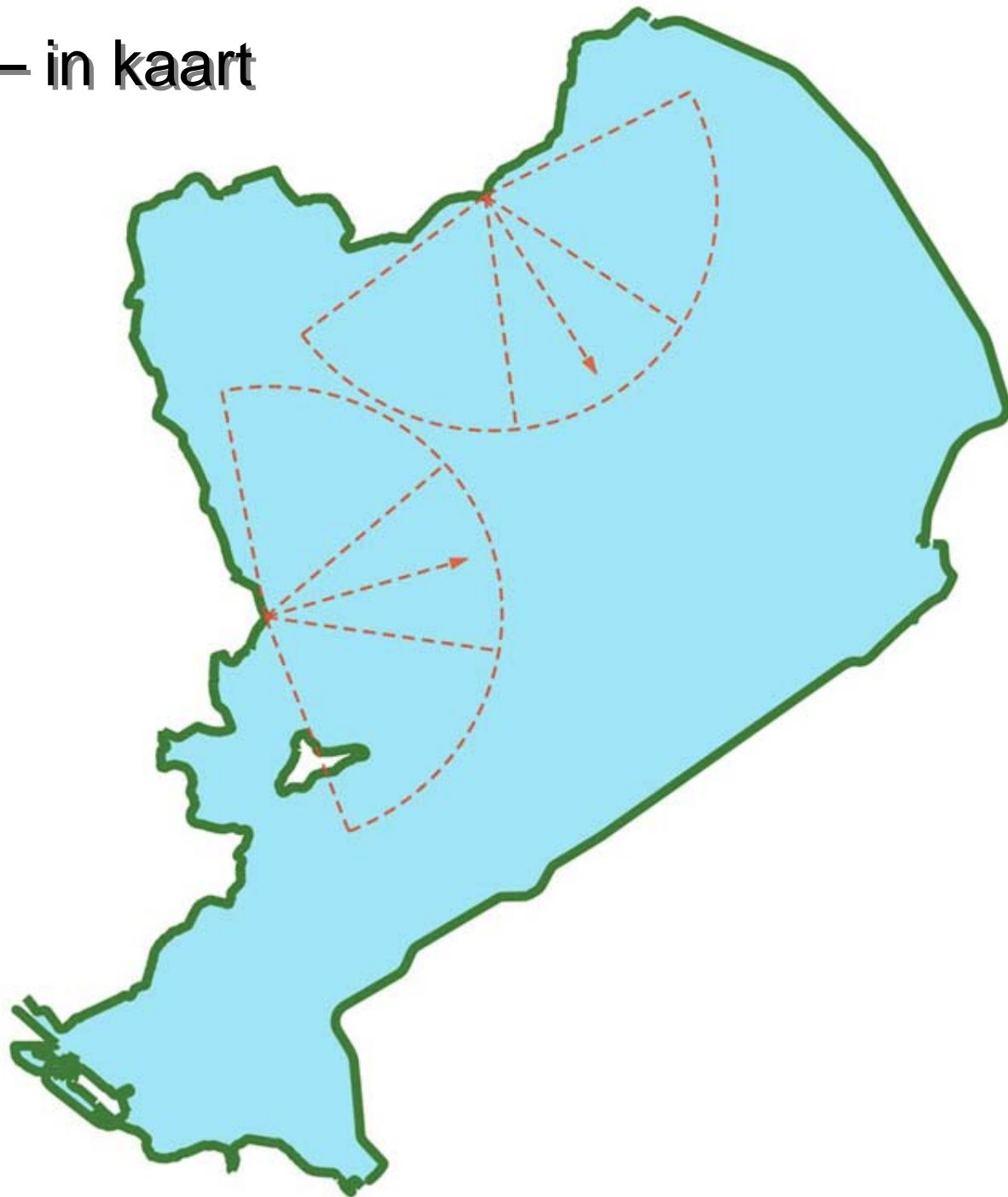
$$h = \text{m}$$

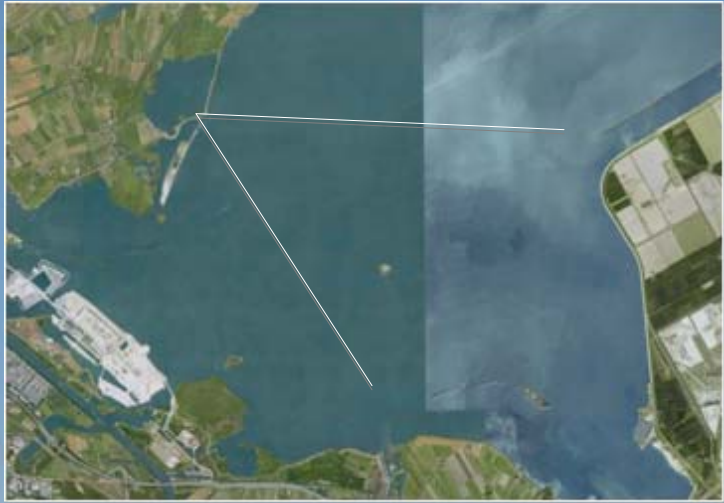

Horizon – in kaart

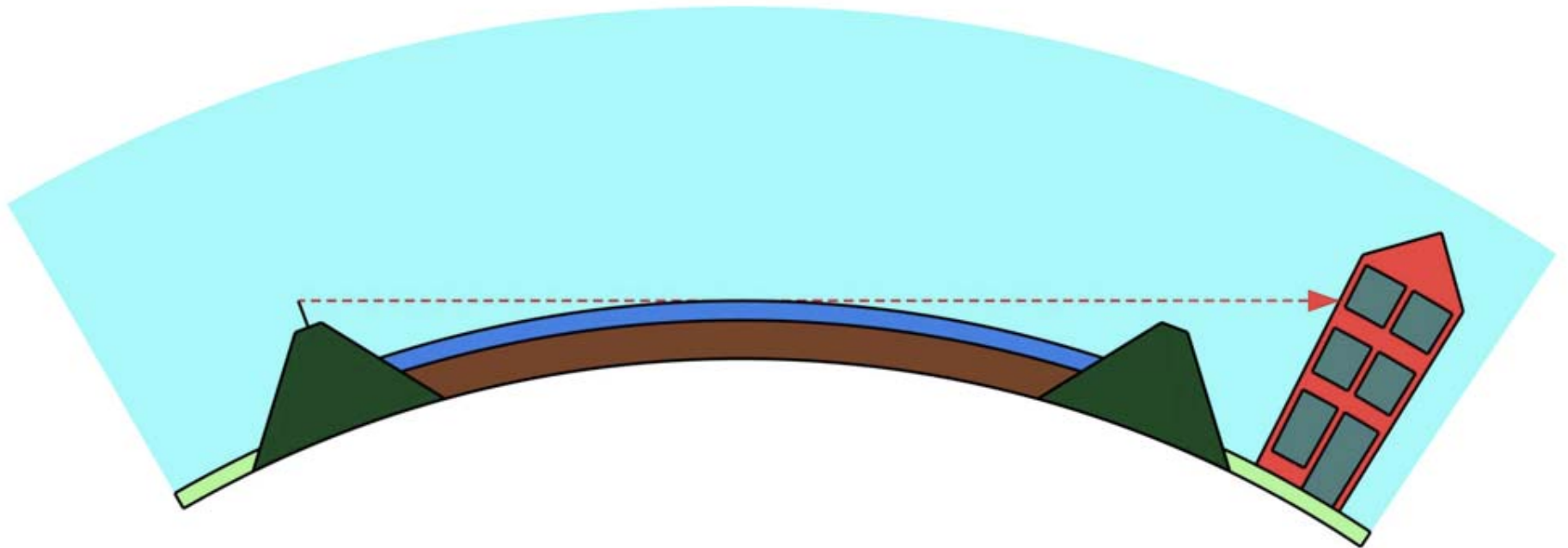
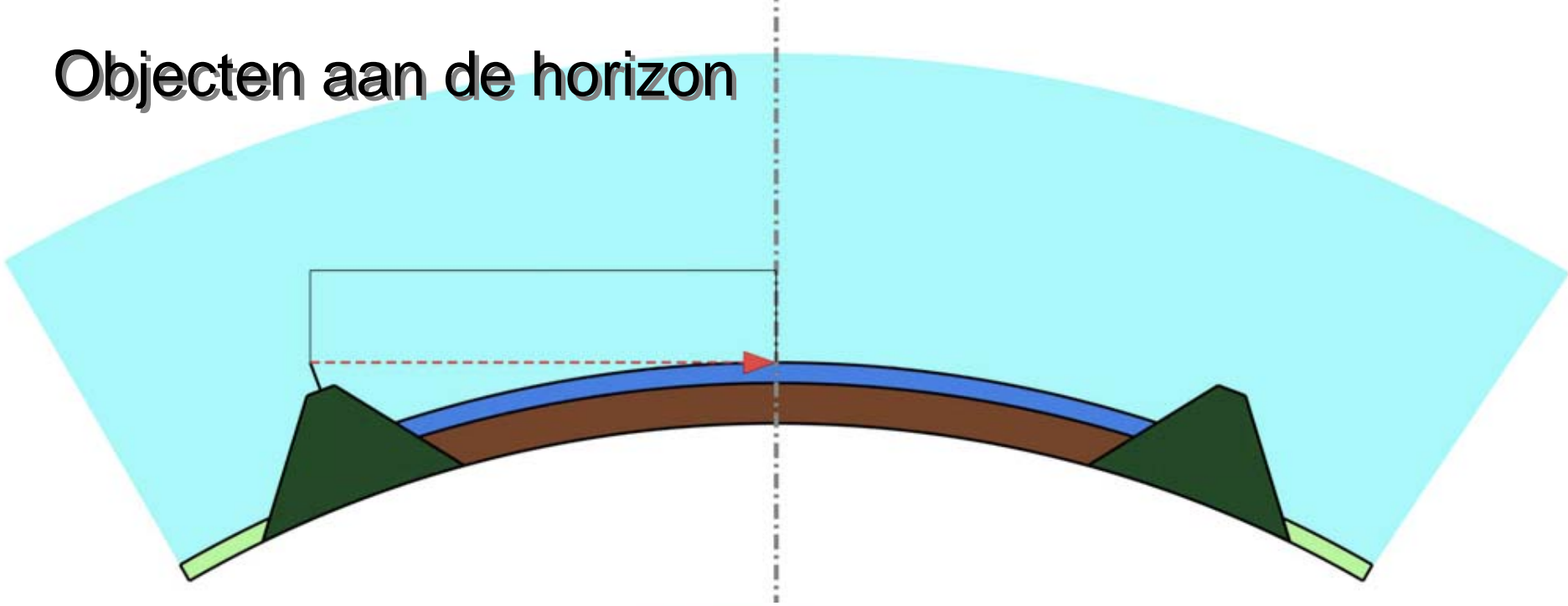
Horizon – in kaart

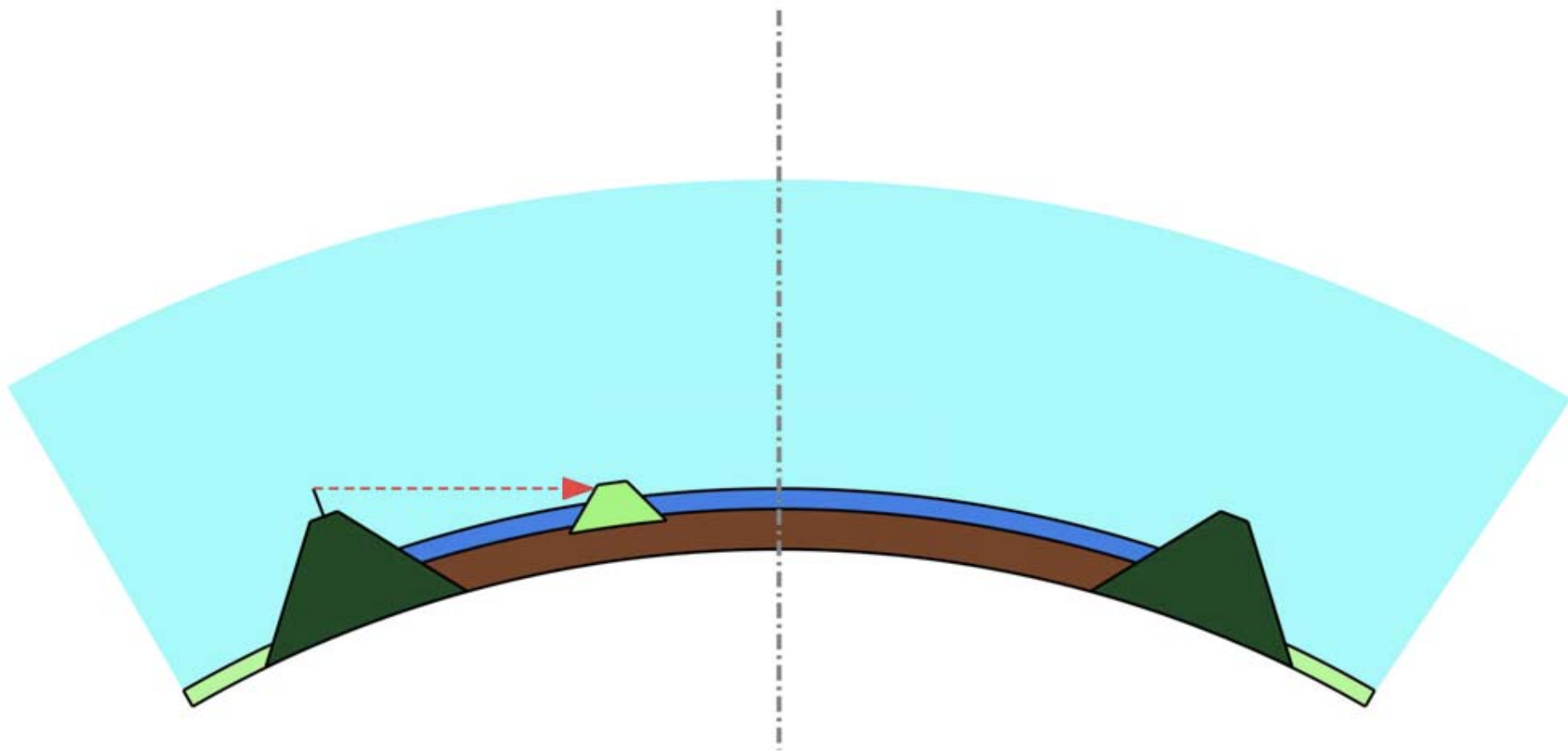

Objecten aan de horizon

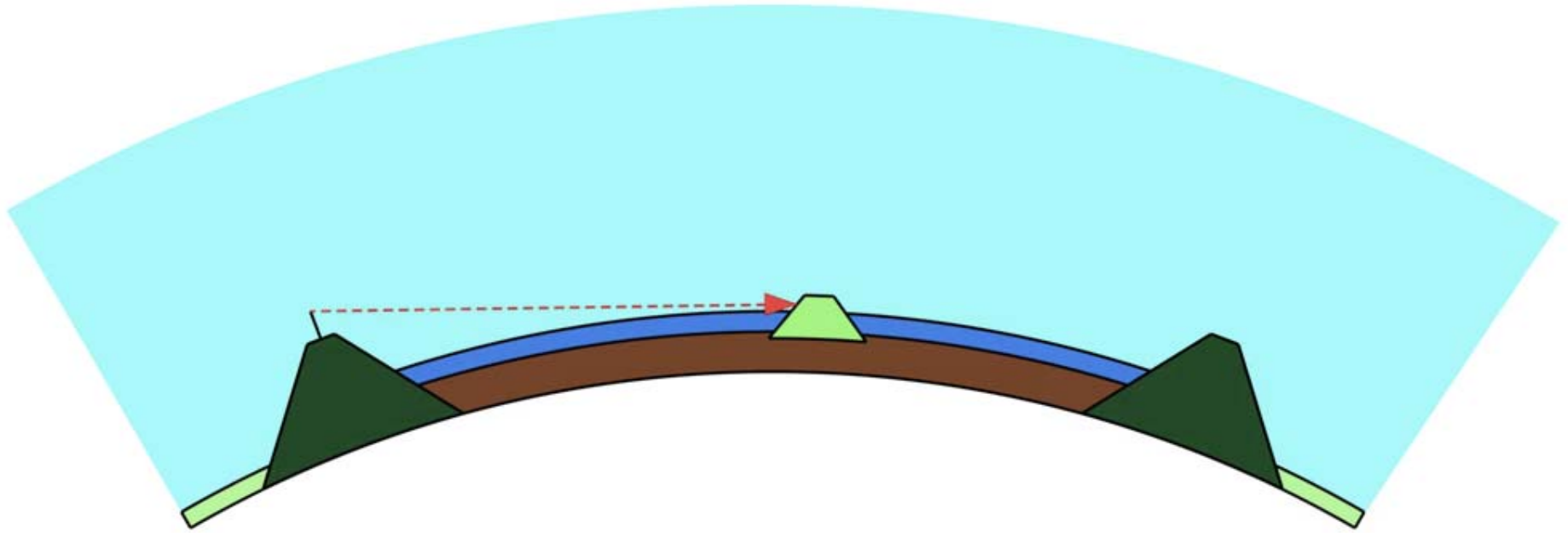

Verdwijnen van de horizon

Verdwijnen van de horizon

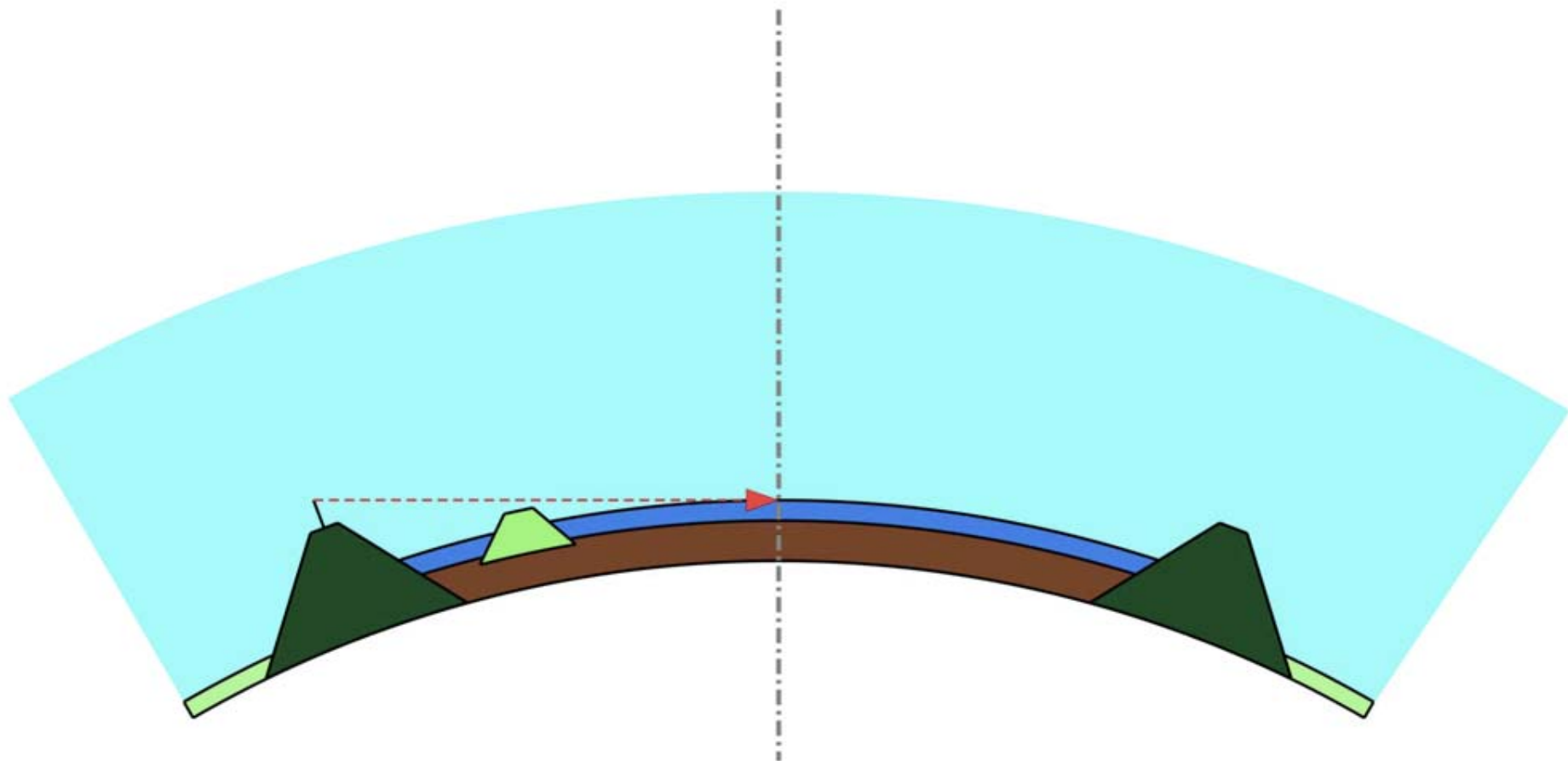

Voorbeeld strekdam Marken

Kijken over een object naar de horizon

haventje aan het meer

haventje aan 'zee'

Ontwerpen met 'weidsheid, leegte en eindeloosheid'

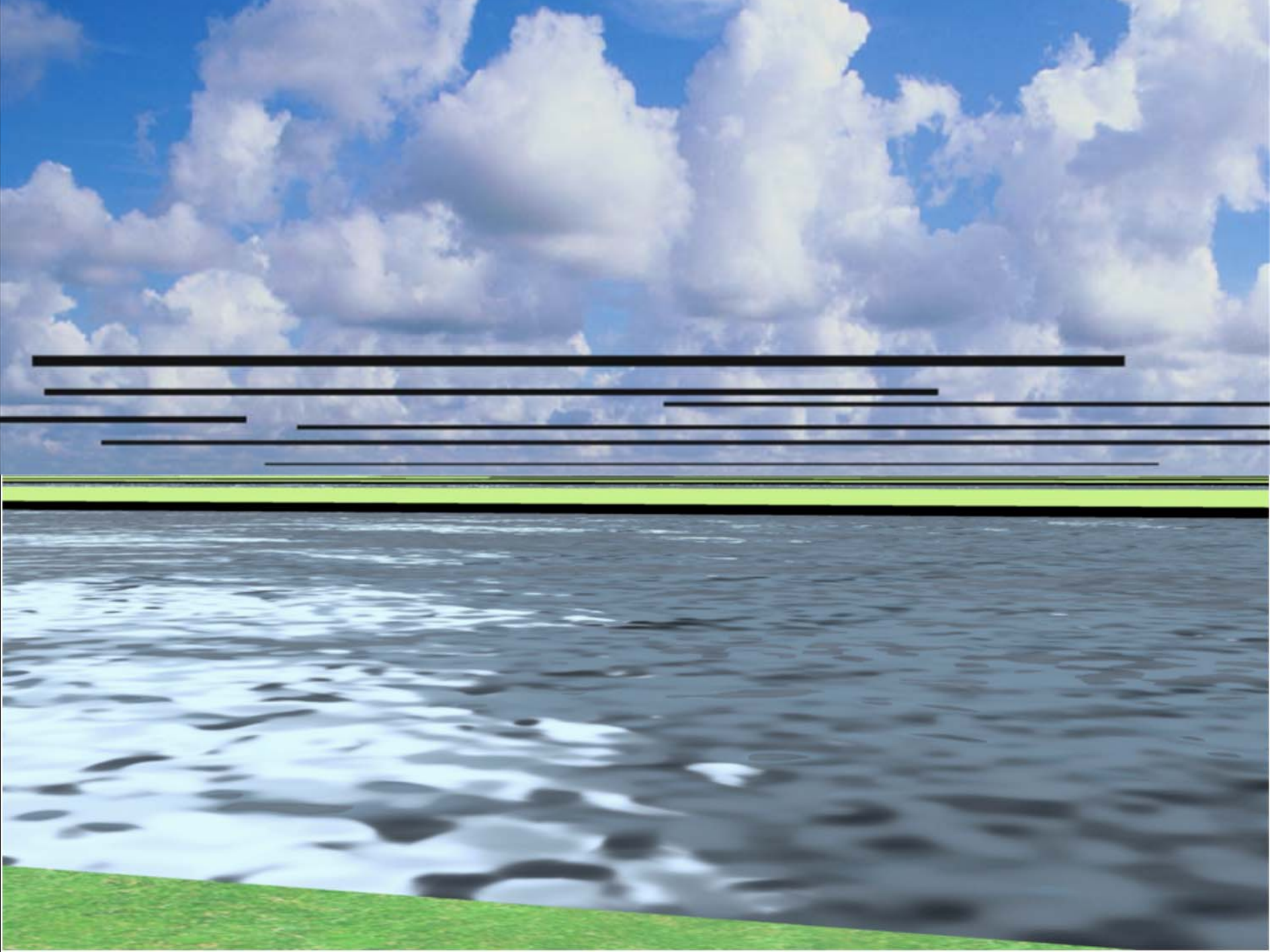
Philips Koninck, Distant view with cottages lining a road, 1655

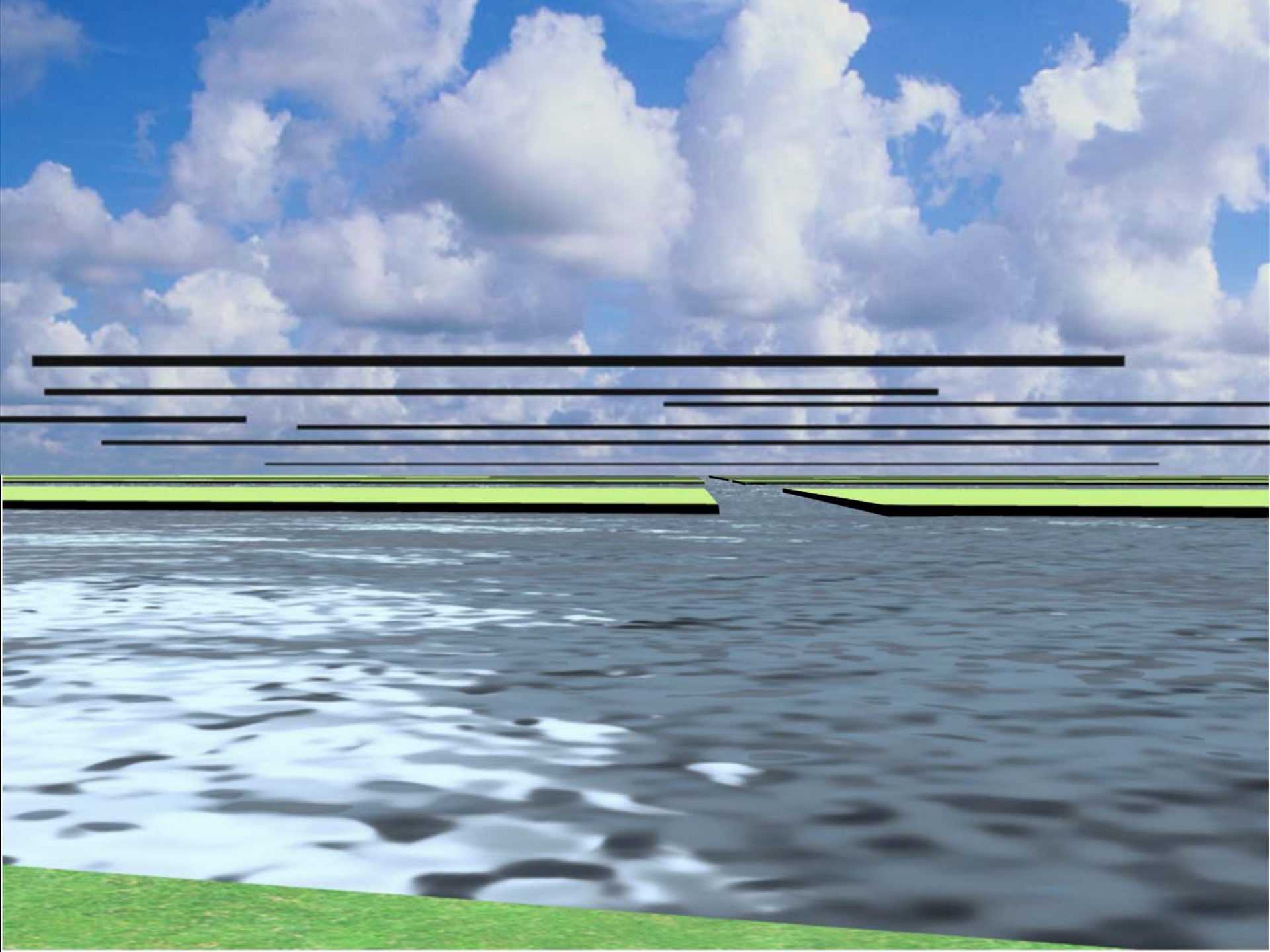

Repetitie van de horizon

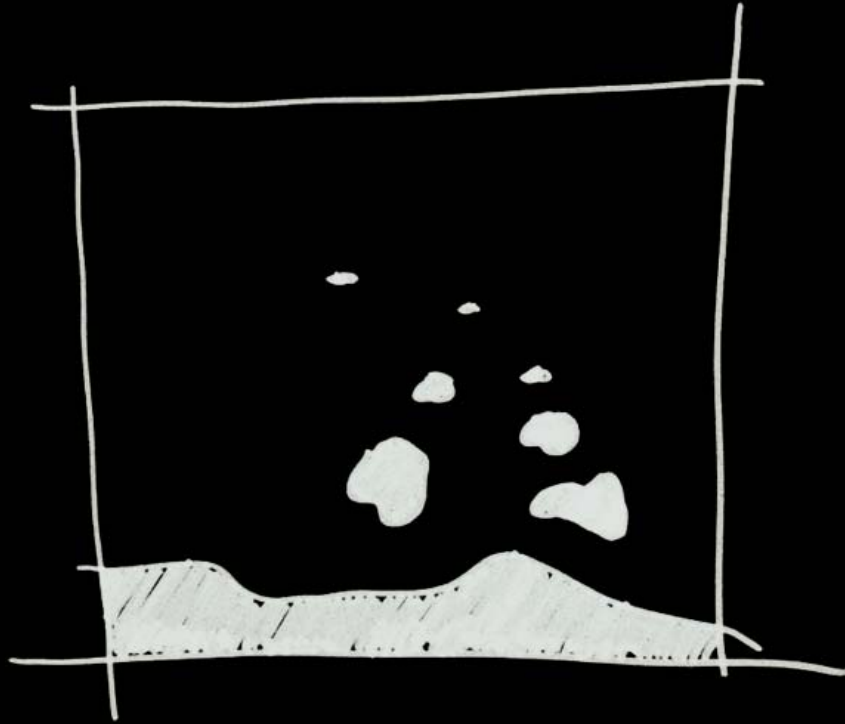

Diepte door coulissen

Punt in de leegte

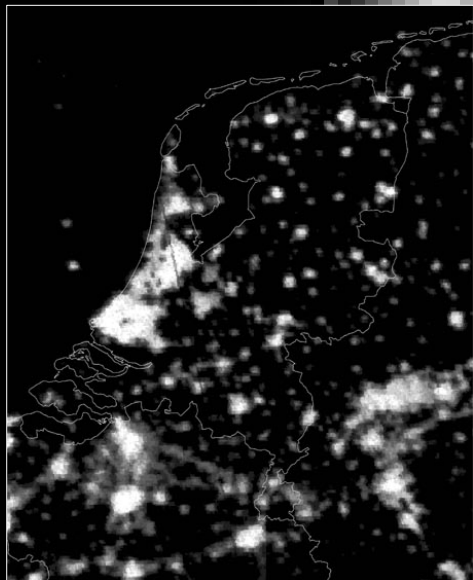

Rust en duisternis

- Lichtvervuiling
- Donkere dijken & Lichte stadssilhouetten
- Lichtbakens scheepvaart
- Intensiteit water- en oeverrecreatie

Lichte stadssilhouetten

Donkere dijken met lichte bakens

beleving van rust en ruimte

Landmarks en silhouetten

- Silhouetten als decor
- Oriëntatiebakens scheepvaart

133

SCHARWOUDE.

134

MEDEMBLIK. HAVEN.

135

AAN DE KUST BIJ WIJDENES.

136

AAN HET KINSELMEER.

137

ZEEDIJK TUSSEN EDAM EN HOORN.

138

HAVENTJE BIJ SCHARWOUDE.

Uit: 'Langs de Zuiderzee', Jac. P. Thijsse

“ De stad Hoorn ligt hier zoo mooi voor ons, dat we nergens anders voor oogen hebben.”

“ ‘t Is wel het mooiste stadsgezicht in heel Nederland.”

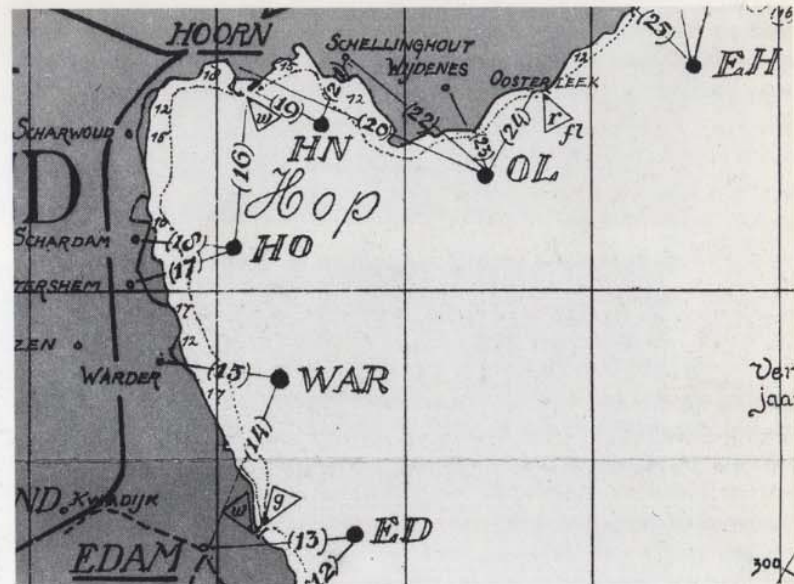
Jac. P. Thijsse

Atlas van Zuiderzee-silhouetten

kwestie-Hoorn. Samen met de andere adviezen zou het aan de directeur van Zuiderzeewerken worden gezonden.

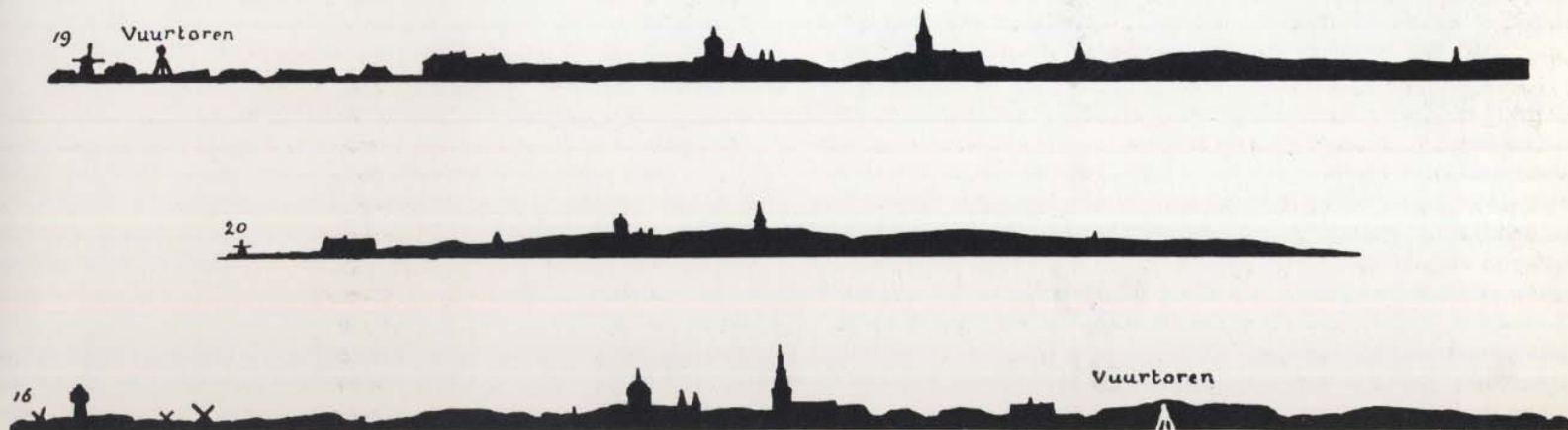
Het watersportadvies bevatte ook een schetsje, dat in de tekst wordt toegelicht. (afb. 69) Het schetsje toont een licht gebogen dijk tussen Schardam en De Nek. Waarschijnlijk is het gebogen tracé door Van Eesteren ingebracht. Hij zou in ieder geval geen rechte lijn hebben getekend want dat is in tegenspraak met de Amsterdamse nota die immers uitging van gebogen getrokken polderdijken tegen de bestaande kustlijn in. In de tekst van het advies wordt drie kilometer genoemd als de wenselijke maat voor de afstand tussen de stad en de dijk. Met behulp van de atlas van Zuiderzee-silhouetten is na te gaan welk beeld zij daarmee beoogden. De peiling in de atlas vanuit punt HO geeft een indruk van het zicht op Hoorn vanuit Schardam op drie kilometer afstand. (afb. 70) Ergens tussen de peiling vanuit HN en vanuit OL ligt De Nek; het stadsbeeld dat van daaruit genoten kan worden, is uit beide silhouetten af te leiden. Ook deze maat is waarschijnlijk van Van Eesteren afkomstig.¹⁹ (afb. 71) De schets van Wismar die hij ruim twintig jaar eerder tijdens zijn Prix-de-Romereis, geeft tenminste aanleiding tot een dergelijke veronderstelling.

Wismar, een oude Hanzestad aan de Oostzeekust, behoorde tot de verplicht gestelde reisdoelen van de Prix-de-Romelaureaat. Van

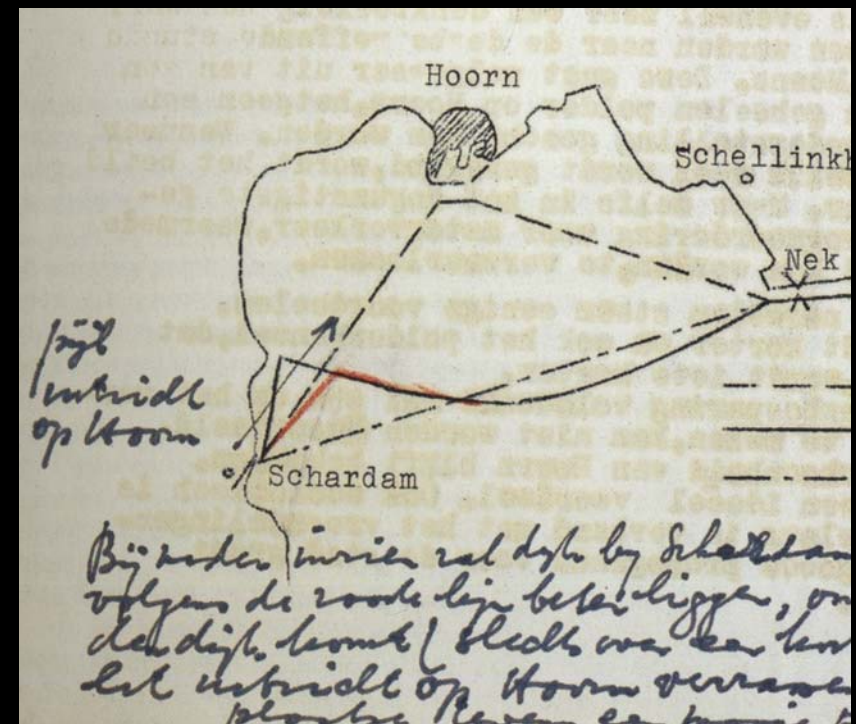
70 Punten van waaruit peilingen werden verricht, 1915.

71 Silhouetten van Hoorn vanuit HN, OL en HO, 1915.

Beleving van het decor

“Op deze afstand is het nog niet mogelijk om alle details van het beeld van Hoorn te zien, zodat het silhouet van Hoorn als 1 geheel wordt aanschouwd en het wazige en daardoor verwachtingen opwekkende beeld van een stad, die aan de overzijde van een groot water oprijst, behouden blijft.”

Gorter & Van Eesteren

Caspar David Friedrich, 'Auf dem Segler'

Gaafheid van het silhouet

schaal van het silhouet

schaal van het silhouet

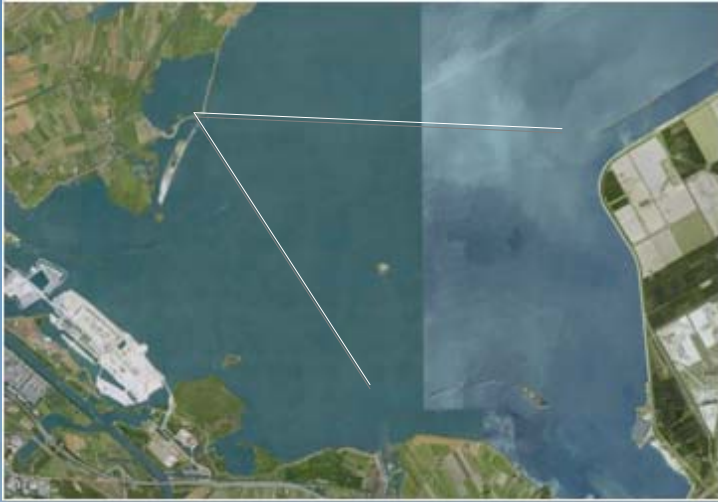
schaal van het silhouet

Weer en wind

- Zichtbaarheid genuanceerd
- Beleving van de elementen
- Licht

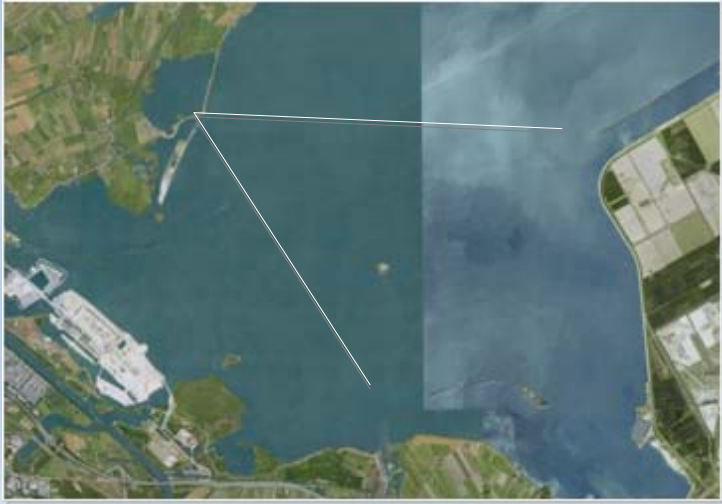

225 dagen per jaar:

tijdelijk moment van de dag minder dan 5 km zicht

8 dagen per jaar:

volledige dag minder dan 5 km zicht

eigen klimaat, snel wisselend weerbeeld

luchtspiegelingen

beukende golven

stille wateren

tot slot een filmtip:

DUTCH LIGHT - HOLLANDS LICHT

De mythe, de werkelijkheid, de film

De mythe is eeuwenoud, maar is nooit eerder serieus onderzocht. De mythe wil dat het licht in Holland iets heel bijzonders is. Beroemd geworden dankzij de schilderkunst. Maar volgens de Duitse kunstenaar Joseph Beuys heeft het Hollandse licht halverwege de vorige eeuw zijn specifieke helderheid verloren. Daarmee kwam volgens hem een einde aan een eeuwenoude visuele cultuur.

Voor het eerst in de geschiedenis onderzoeken de makers van HOLLANDS LICHT dit even ongrijpbare als beroemde culturele fenomeen. Wat is Hollands Licht? Is het echt anders dan het licht elders in de wereld. Wat is waar, wat is mythe, wat is fictie? En had Joseph Beuys gelijk.

HOLLANDS LICHT is zowel een fascinerende zoektocht als een unieke filmische ode aan licht en waarneming.

In HOLLANDS LICHT wordt kijken een nieuwe ervaring.

de film

de mensen

de crew

de locaties

nieuws

distributie

multimedia

contact

een documentaire film van Pieter-Rim & Maarten de Kroon

Ministerie van
Buitenlandse Zaken

